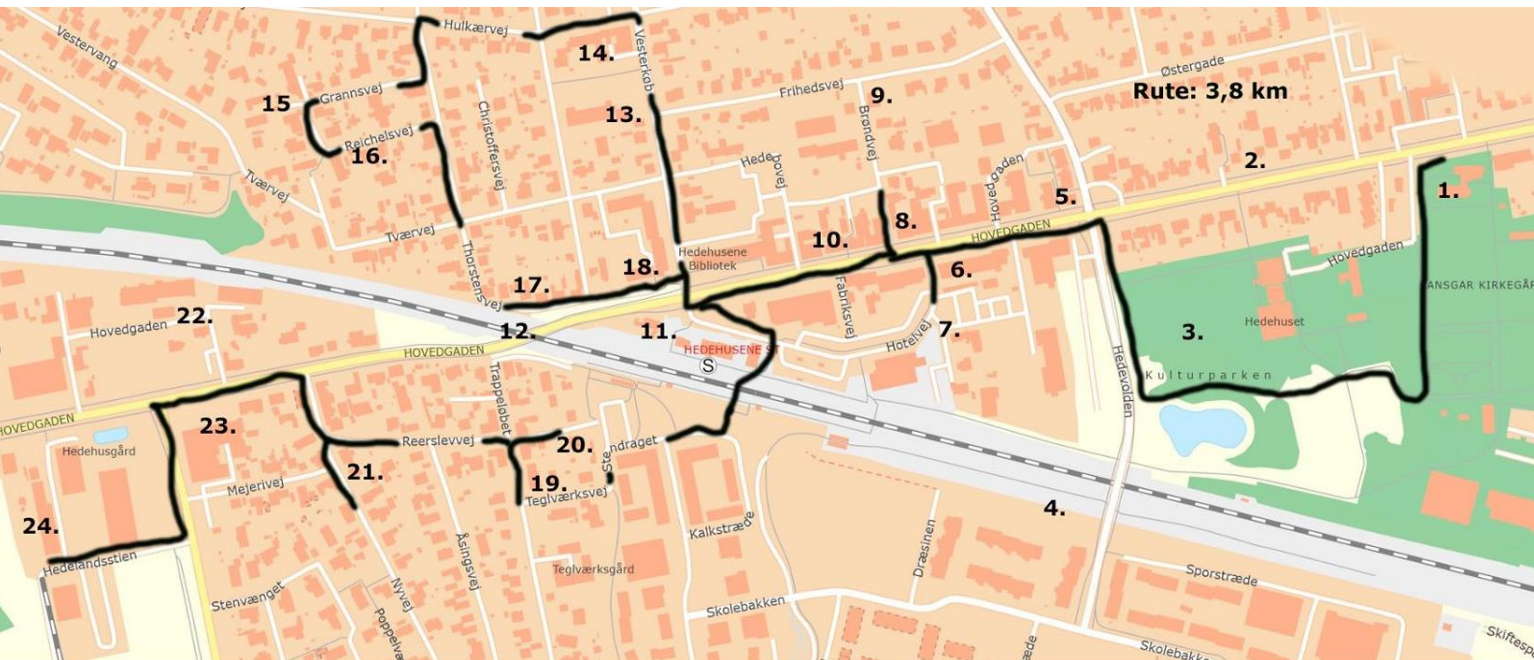

Hedehusene 1900

Hedehusene

Det flade, frugtbare og skovløst område mellem København, Køge og Roskilde blev førhen kaldt **Heden**. Det blev skabt, da isen trak sig tilbage for ca. 14.000 år siden. I israndslinjen blev der aflejret grus og ler, der siden kom til at danne grundlag for industribyen Hedehusene. Hele to grusgrave og et teglværk udgravede fra 1890'erne disse råstoffer fra isens afsmeltning.

- I **1641** blev **Kongevejen** mellem København og Roskilde anlagt. Den kom til at gennemskære Kallerups marker. **Grannsvej** er en rest af Kongevejen. Ved Grannsvej byggede kongen året efter en kro, *Kongens Hedehus*. Snart efter fulgte 2 andre kroer. De tre kroer blev omtalt som *Husene på Heden* eller slet og ret som *Hedehusene*.

- **1770'erne** byggede kroejeren en ny kro ved den nyanlagte Roskildevej.

- **1847** blev der bygget en station i forbindelse med den nye jernbane imellem Roskilde og København, hvor jernbanen skar Roskildevej.

- **1890'erne-1960'erne** voksede der en **industriby** frem med boliger og butikker øst for banen, mens virksomheder og arbejderboliger skød frem vest for banen. Det var landsbyen *Kallerup*, der lagde grund til det meste af industribyen Hedehusene, men også de sydlige marker i *Fløng* og de nordlige marker i *Reerslev*.

- I **1960'erne** forvandlede industribyen *Hedehusene* sig så småt til den **forstad**, den er i dag.

2018 De første huse i den nye bydel; **Nærheden**.

- På denne byvandring kommer du til at se to af de huse, der gav navn til Hedehusene. Men byvandringen er især for dig, der har lyst til at gå på jagt efter rester af den gamle industriby Hedehusene. Du kommer igen en kulturpark, hvor du får hele industribyens historie fortalt. Som en ekstra gevinst starter du med at se en af Danmarks ældste runesten.

Du kan supplere turen med *Historisk skattejagt for børn og voksne gennem Hedehusene*. Klik på denne QR kode.

Start ved kirken. Du kan tage bus hertil, men der er også en fin parkeringsplads bag Ansgarkirken.

1. Runesten fra 825

Foran kirken står en af Danmarks ældste runesten. På stenen står der: **Hornbores, Svide Ætlings Sten**. Vi ved ikke, hvem denne mand er, men han må have tilhørt overklassen i vikingetiden. Bemærk at der også er et par skålformet helleristninger fra bronzealderen under indskriften.

Stenen kaldes normalt *Kallerupstenen*, fordi den blev fundet i landsbyen *Kallerup*, hvis jord Hedehusene er bygget på.

Ansgarkirken fra 1921

Kirken bag stenen er opkaldt efter Ansgar, fordi han kom til Danmark på den tid, runestenen foran kirken blev til. Kirken blev tegnet af arkitekt *Fredrik Appel* fra Taastrup. Den blev indviet i **december 1921**. Den var finansieret af folk i Hedehusene. Det var ikke dem, der bestemte dens placering, da hele to af Kallerups tre bønder havde tilbudt en grund til kirken. Det blev kirkeministeren, der til slut greb ind og valgte den grund, der lå overfor skolen, så kirke og skole lå samlet. Kirken er ikke bygget på en gang. I **1939** blev kirken forsynet med et **tårn**. I **1980'erne** med et **menighedshus**. Altermaleriet er fra **1980** og forestil ler *Påskemorgen*. Det er malet af *Niels Winkel*.

I **2004** blev kirken renoveret af arkitektfirmaet *Nova5* udvendig og indvendig. Kirkens fik flere og større vinduer. Som en stjernehimmel hænger et større antal spot i forskellig højde ned fra loftet. Kirkebænkene er erstattet af Arne Jakobsens 7'er stole. 30 rustfrie stålstænger kan flyttes rundt. Prædikestol og døbefont er specieltegnet til kirken. Alter og knæfald følger korbuens cirkel. Knæfaldet er

betrukket med sælskind ligesom 4 brude-stole. Alteret er udført i granit.

Se over på den anden side. Der ligger skolen.

2. Hedehusene Skole 1916-2021

Skolen blev også til under kraftige sværdslag. Nogle ville have én skole ved *Ves-*

terkøb midt i Hedehusene og bibeholde en skole fra 1901 i Baldersbrønede, mens andre ville have én stor skole midtvejs mellem Hedehusene og Baldersbrønede. Sidstnævnte vandt, og i **1916** åbnede *Hedehusene Skole* med 4 klasser i stueplan og tre lejligheder for lærerne på 1. sal. Siden er skolen blevet udbygget flere gange. Skolen lukkede i **2021** og flyttede over i den nye skole, **Læringshuset**, i Hedehusenes nye bydel *Nærheden*. Et par institutioner holder til i de gamle bygninger. *Følg nu stien udenfor kirkens område langs kirkegården. I bunden, hvor stien deler sig, skal du tage stien til venstre. Du er kort efter på Historiestien.*

3. Kulturparken

Hedehusene Kulturpark er fra **1989**. I **2015** blev den beriget med en oplevelsessti, *Historiestien*. På fornem

vis får du Hedehusenes historie fortalt på kæmpe stålplader. En tidslinje viser, hvornår de enkelte virksomheder kom til. Siden gennem gås de. I fliser på stien er der dels en gennemgang af de råstoffer, der førhen blev udgravet her, og dels byggematerialer de fremstillede. Lidt fremme ligger en moderne legeplads, hvor børnene bla. kan klatre eller frembringe lyde. Bag legepladsen ses **Hedehuset**, Hedehusenes kulturcenter. Det er en spændende bygning i postmoderne stil fra 1988. Hedehuset består af tre huse. Farvevalget er symbolsk. De *grønne vægge* står for den frugtbare *Hede*. Husenes *gule tage* er symbol på Hedehusenes *to grusgrave*, der sammen med *Hedehus-Teglværket* dannede grundlag for industribyen Hedehusene. Kulturparken foran Hedehuset har flere spændende skulpturer.

4. Nærheden, en moderne bydel

For enden af kulturparken, på den anden side af jernbanen ligger Hedehusenes nyeste bydel *Nærheden*. Den

Hedehus-Teglværket 1896-1972

ligger på det sted, hvor ***Hedehus-Teglværket***, der var en af Hedehusenes store virksomheder, lå fra 1896-1972.

Fra 1902 hed direktøren *Ernst Hartmann*. I 1945 tog hans søn *Peter*

Hartmann over. Foruden teglværk, lå her også en betonfabrik, *Spæncom*. Den fortsatte sin drift her indtil 2006.

Nærheden er kommunens bud på en bæredygtig forstad med vægt på fællesskabet. Bydelen har 3.000 boliger, hvoraf nogle er rækkehuse, andre bofællesskaber eller lejligheder. De første flyttede ind i 2018.

- I efteråret 2021 åbnede Hedehusenes nye skole, **Læringshuset**, her. På skolen er der fokus på elevernes inddragelse via projektarbejde og kritisk tænkning.

- Bemærk den flotte **nye bro**, der fra marts 2020 har forbinder Hedehusene med den nye bydel.

Broen er tegnet af arkitekterne *Dissing+Weitling*. Den er 42 m lang og hænger i kabler fastgjort på en

Gå tilbage til Hovedgaden. Du skal nu se nærmere på Hedehusenes gamle forretningsgade fra slutningen af 1890'erne. Den begyndte ved Hedehusene Station og sluttede her ved Kallerupvej. Gaden lignede med sine små huse langs vejen en typisk forretningsgade i en mindre stationsby. I dag ligger her forretninger, der tilfredsstiller forstadsbeboernes behov.

5. I **hjørnehuset, nr. 484**, var der sæbehuset (*Tatol*) **1932-1972**.

I nabohuset, nr. **486**, lå **Hedehusene Biograf 1924-67**.

I nr. **488**, der er fra 1910, var der oprindelig en *smedje*.

Længere fremme ses 3 huse, der er malet i nybodergul. Det er typiske huse fra den tidlige stationsbys dage. De to første er fra 1915, det sidste fra 1910. I nr. 490 holdt byens *snedker og møbelhandel, Christiansen*, til fra 1914 til midt i 1980'erne.

6. Afholdshotellet 1909-34

På modsatte side er de fleste af de gamle huse erstattet med nye. En af vejene hedder *Hotelvej*, fordi der førhen lå et afholdshotel her. Det havde 8 gæsteværelser og en stor teatersal. Hotellet var dengang et af byens to samlingssteder. Fra 1934-57 var det *Folkets Hus*. I 1957 overtog Hoki det og nedrev det senere. Hotellet lå, hvor *Netto* ligger i dag.

Gå lidt ned ad *Hotelvej*

7. Gammelsøhøj

For enden af vejen ligger en gammel gravhøj, *Gammelsøhøj*, fra bronzealderen. Bemærk hvordan den nye bydel, *Nærheden*, rejser sig

bag den gamle høj. Vend om og gå tilbage til *Hovedgaden*.

8. Brugsen 1897-1990

På højre side i nr. 496 holdt *Brugsen* førhen til. På et gamle billede fra 1910 er brugsudde-leren parat til at køre ud med varer, mens familien ser til. Som mange af de andre huse ændrede *Brugsen* udseende, inden den lukkede i 1990.

Brugsen 1909

Brugsen 1935

I nabohuset, nr. 498, holdt *urmager Sofus Olsen* til fra 1897. Husets gavl ses til venstre på det gamle billede i forrige spalte. Da huset blev bygget, lå det i byens udkant. På 1. sal var der senere *telefoncentral*.

9. Vandtårn fra 1906

Gå lidt ned ad *Brøndvej*. Her vil du få øje på et tårn, der rager op. Det er det ene af Hedehusenes 2 gamle vandtårne. Dette er fra 1906 og var en del af *Østre Vandværk*. (*Vestre Vandværk*, se punkt 22)

10. Købmandshandel 1890-60

(*Hovedgaden 502*).

Da man omkring 1890 tillod købmandshandler udenfor købstæderne, fik Hedehusene en

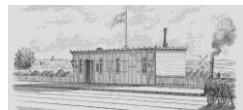
købmandshandel. Fra 1905-30 hed den *V. Saust Købmandshandel*. I 1925 byggede V. Saust nabohuset til sin søn, der en årrække havde en boghandel her.

Gå evt. ind i smøgen, *Hovedgaden 508, mellem de to huse*. Her ligger et hus fra 1877. Det siges, at det er bygget af materialer fra en gammel skole i Fløng.

11. Det røde hus

(*Hovedgaden 437A*). Det røde hus på den modsatte side af gaden, hvor *Bollinis* holder til, ser gammelt ud, men det genopført i 1991. Det lå oprindeligt nær det sted, hvor mindestenen over Hedehusene station står.

11. Hedehusene Station

Den første station blev anlagt i 1847. Den kom til at ligge, hvor den nyanlagte jernbane skar *Roskildevej*.

I 1873 fik Hedehusene sin anden station. Den lå lidt vest for den nuværende station på det sted, hvor det hvide hus nær viadukten ligger.

Hedehusene 1917.

Det første hus nær banen er Hedehusene Station fra 1973.

Det næstehus er Hedehusene Station fra 1917.

Bemærk, at der endnu ikke er gravet ud til viadukten.

I 1917 fik Hedehusene sin tredje station. Det er den bygning, der ligger her i dag. I stueplan var der dengang billetkontor, bagageekspedition og

ventesal. På første sal bolig for stationsarbejderne. Hedehusene Station var pga. byens virksomheder den sjette største godsstation i Danmark i 1930'erne og ekspederede 255.000 tons gods pr. år. Hedehusene Station har i dag flere afgang end tidligere, men den gamle stationsbygning er taget ud af funktion.

Det hvide hus (*Hovedgaden 437D*) er fra ca. 1920. Det er tegnet af arkitekt *Fredrik Appel* og var tidligere stationsforstanderbolig. Det ligger, hvor den anden station førhen lå.

12. Viadukten

De første 70 år var der en bom over vejen.

1918 blev der gravet ud til en viadukt under jernbanen, så bilerne ikke længe-

re skulle standse, når der kom et tog.

Gå op ad *Vesterkøb*.

13. Hedehusene Forskole 1907-54, (*Vesterkøb 15*).

Hedehusene Forskole holdt til i det røde hus. Der var klasseværelse i stueétagen og beboelse for læreren på 1. sal.

Vejen hed pga. skolen fra 1907-67 *Skolevej*. Siden holdt kommunens ældste til her i en årrække, da huset fungerede som *Pensionisternes Hus*. I dag er det privatbolig.

14. Kallerup Mejeri 1909-1930'erne (*Vesterkøb 19*).

Kallerup Mejeri var et privat mejeri, der var anlagt af ejeren af *Hulkærgård* i *Kallerup*.

Gå til venstre og gå op af *Hulkærvej*. Gå længere fremme ned ad *Thorstensvej* (anden vej på venstre hånd). Fortsæt hen til *Grannsvej*, der ligger på højre hånd. **Grannsvej** er en lille rest af *Kongevejen*, som Christian IV anlagde i 1641.

Det var omkring denne vej de tre første huse, eller kroer, på Heden blev lagt, der gav navn til byen; Hedehusene. Rester af to af dem kan du se i dag, mens den tredje, Kongens Hedehus fra 1642 lå Tværvej 1. Den er nedrevet. Kroerne var alle tre smugkroer indtil 1733, hvor de fik privilegie til at holde kro.

15. Nordre Hedehus
(Grannsvej 12A) Den inderste del af det stråttækte hus er fra 1702. Det var førhen en del af en firlænget kro. Den blev kaldt Nordre Hedehus, fordi den lå nord for Kongevejen.

16. Mellemste Hedehus
(Reichelsvej 1). På dette sted var der fra 1682 en firlænget kro. Kroen lå dengang syd for Kongevejen. Huset, der ligger her nu, er fra 1802. Fortsæt ned af Thorstensvej.

17. Hedehusenes første handelsgade.

I nogle af husene Thorstensvej 16 til 6 åbnede de første butikker i Hedehusene, inden de flyttede ned på Hovedgaden. I nr. 16 holdt **Urmager Olsen** til 1892-97, inden han flyttede til Hovedgaden 498 (se punkt 8). I nr. 12 holdt **Bager Larsen** til 1887-1897, inden han flyttede ned på Hovedgaden 433 (huset er nedrevet i dag). Begge huse, nr. 8 og 6, er fra 1900. I nr. 6 holdt en lille **købmand** førhen til.

18. Hedehus Kro fra 1881
Hedehus Kro var en jernbanekro. Den var tidligere arbejderbyens andet samlingssted. Kroen blev opført i 1881 af bonden fra *Hulkærgård*. Han anlagde *Vesterkøb*, så han havde en direkte vej fra sin gård til kroen. Af denne grund hed vejen før 1907 *Jens Pæ'sens Krovej*.

Gå over til stationen. Til venstre for stationsbygningen er der en tunnel. Følg den. Den munder ud i den nye bydel *Nærheden*, hvor

Hedehus Teglværker førhen lå. Bemærk de mange nye boliger og følg vejen til højre. Den hedder ikke overraskende Teglværksvej og munder ud i Reerslevvej.

19. Reerslevvej

På venstre hånd (Reerslevvej 25-29) ses den tidligere **direktorbolig**. Her boede familien Hartmann (se punkt 4), der i 2 generationer var direktør for Hedehus-Teglværket. I dag er familien fraflyttet, og teglværket har lagt grund til bydelen *Nærheden*. Mange af de andre boliger på Reerslevvej var gamle arbejderboliger. Reerslevvej 21 og 23 er fx 2 arbejderboliger fra 1902. I nr. 19 holdt en barber førhen til, mens en bager holdt til i nr. 18. Drej til højre og gå lidt fremme et smut ned ad Godsbanegade.

20. Betania, et missionshus 1911-1979 (Godsbanegade 2). Her holdt *Indre Mission* til fra 1911 til 1979. Før Ansgarkirken blev bygget i 1921, blev der af og til holdt gudstjenester her.

Vend om og fortsæt lige ud ad Reerslevvej. Drej længere fremme til venstre og gå kort op ad Nyvej.

21. Nyvejs arbejderboliger og vandværk

Bemærk de mange pæne arbejderboliger, der ligger på Nyvej, hvoraf de fleste har navne fx *Krogslø* fra 1908 (Nyvej 4) og *Kastanjebo* fra 1906 (Nyvej 6). Huset (Nyvej 5 A) adskiller sig fra de andre. Det er Hedehusenes andet vandtårn fra 1907 (**Vestre Vandværk**). Gå til bage til Reerslevvej. Kort efter munder vejen ud i Hovedgaden. Gå til venstre.

22. Kaffesurrogatfabrikken Danmark 1916-1971

På den anden side af vejen ses nogle store fabriksbygninger. Her lå kaffesurrogatfabrikken Danmark fra 1916 til 1971. I 1930'erne producerede Danmark 4.000 pund tilsætningskaffe dagligt. Dengang kæmpede de med fabrikken Richs. Danmark havde i 1930'erne et slogan 'Det er Danmark, der dur!'. Konkurrenten Richs

svarede dog straks igen med: 'Det er Danmark, der dur, men Richs man brur'. Efter lukningen i 1971 flyttede andre virksomheder ind i de gamle fabriksbygninger.

23. Hedelykke Mejeri 1888-1990

Lidt fremme ses nu Hedelykkes gamle bygninger. Hedelykke var et andelsmejeri fra 1888-1990. Indtil 1960 producerede det hovedsagelig smør. I 1960'erne blev produktionen omlagt, så det fremover satsede på produktion af mælk, indtil mejeriet lukkede i 1990. I 1931 blev det ombygget. I en tilbygning holdt Fiona Rygeost til fra 1931 til 73.

Drej længere fremme til venstre og gå op ad Branhøjgårdsvej. Gå over gaden og gå op til Hedeland.

24. Hedehusgården kan trække tråde tilbage til de tre huse, der gav Hedehusene navn, for efter anlæggelsen af Roskildevej i 1770'erne, åbnede en af kroejerne i 1787 *Hedehusene Kro* her. Selve kroen, der var en firlænget, lå dengang på den anden side af *Roskildevej*, mens kroens rejsstalde lå, hvor *Hedehusgården* ligger i dag.

Hedehusene Grusgrav og Skærvefabrik fra 1892

I 1892 købte *P. Madsen* Hedehus Kroen. Den gamle kro blev revet ned og *Hedehusgården* blev opført i 1900. Marken bagved blev fra 1892 omdannet til *Hedehusene Grusgrav og Skærvefabrik*, hvor man udgravede det grus, der havde ligget her siden istiden. Med denne grusgrav og skærvefabrik var grunden lagt til industribyen Hedehusene. I 1970'erne var gruset udgravet, og området lå hen som et månelandskab. I 1976 fik *Hedehusgården* rideklub sine nuværende stalde. I 1978 blev I/S **Hedeland** dannet, der opkøbte jorden og anlagde et rekreativt område. Et storslået tilskud til Hedehusene med skibakke, amfiteater, smukke cykelstier, søer, hvor man kan fiske, trolde, man kan gå på jagt efter etc. Gå hen til *Hedelands Veteranbane*. Der står nogle tipvogne og en mindsten over *P. Madsen*. Måske er du så heldig, at toget går, ellers kan du nyde området. God tur!
Har du fået lyst til at se nærmere på kommunens andre stationsbyer, eller på nogle af dens 14 landsbyer så scan denne QR-kode.

